

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 3 listopada 2022 r.

BADK.DPK.133.127.2022 MKo

P10-64/22	Data wpływu petycji 2 września 2022 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 28 października 2022 r.

KODEKS KARNY

TEMAT

**WARUNKOWE PRZEDTERMINOWE ZWOLNIENIE
Z KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 77 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, poprzez dodanie do art. 77 § 1 materialnych przesłanek umożliwiających zastosowanie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

W opinii autora petycji art. 77 § 1 Kodeksu karnego powinien w sposób szczegółowy i przejrzysty określać podstawy zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności oraz podstawy odwołania od negatywnej decyzji Sądu w tym przedmiocie.

Wnoszący petycję podniósł, że skazani ubiegający się o warunkowe przedterminowe zwolnienie często składają wniosek o jego zastosowanie bez pomocy adwokata czy też radcy prawnego. Powoduje to, że skazani na dalszym etapie postępowania o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia, biorą w nim udział bez odpowiedniej znajomości przepisów prawa. Przez zawiłości prawne są zniechęceni do podejmowania kroków w celu uzyskania pozytywnego dla nich postanowienia Sądu o udzieleniu warunkowego przedterminowego zwolnienia. Ponadto skazani nie wiedzą na czym mogą oprzeć zarzuty zażalenia na postanowienie w razie odmowy udzielenia im warunkowego przedterminowego zwolnienia przez sąd pierwszej instancji.

Dlatego, zdaniem wnioskodawcy, do art. 77 § 1 Kodeksu karnego należałoby wprowadzić zapisy, które ułatwiłyby stosowanie warunkowego zwolnienia oraz uprościły postępowanie odwoławcze, a przepisy stałyby się bardziej przejrzyste dla skazanych. Ponadto proponowane zapisy jednoznacznie wskażą, że podstawę orzekania o warunkowym przedterminowym zwolnieniu z odbycia reszty kary pozbawienia wolności stanowią kryteria określone w art. 77 § 1 k.k., nie są natomiast przesłankami rozstrzygnięcia w tym przedmiocie dyrektywy wymiaru kary określone w art. 53 k.k., art. 54 § 1 k.k. oraz w art. 55 k.k. (art. 56 k.k.).

Autor petycji określa te zapisy jako bezwzględne przyczyny odwoławcze.

Bezwzględными przyczynami odwoławczymi miały by być sytuacje, w których sąd wydał postanowienie odmowne z powołaniem się na następujące okoliczności:

1. Skazany nabył dopiero co praw do warunkowego przedterminowego zwolnienia,

2. Charakteru przestępstwa popełnionego przez skazanego,
3. Okoliczności przestępstwa za które skazany odbywa karę,
4. Wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności (choć skazany nabył formalnie uprawnień do warunkowego zwolnienia),
5. Skazany posiada odległy termin końca kary,
6. Na stopień społecznej szkodliwości czynu, zadośćuczynieniu świadomości prawnej społeczeństwa, odpłacie za popełniony czyn,
7. Na nagminność przestępstw popełnionych przez skazanego,
8. Nie przyznawaniu się do popełnionego czynu, za który skazany odbywa karę pozbawienia wolności,
9. Nie posiadaniu zapewnienia zatrudnienia po opuszczeniu zakładu karnego.

W opinii autora petycji wprowadzenie proponowanego rozwiązania naprawi różnorodność orzecznictwa w tym zakresie oraz zapewni równość obywateli wobec prawa.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w myśl art. 41 stanowi, że pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie, a każdy pozbawiony wolności (w myśl ust. 4 tegoż przepisu) powinien być traktowany w sposób humanitarny.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.) dalej: „k.k.” reguluje zasady wymiaru kary i środków karnych.

Zgodnie z art. 53 § 1 k.k. sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

Wymierzając karę sąd uwzględnia w szczególności motywację i sposób zachowania się sprawcy, zwłaszcza w razie popełnienia przestępstwa na szkodę osoby nieporadnej ze względu na wiek lub stan zdrowia, popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopień naruszenia ciężących na sprawcy obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, właściwości i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości, a także zachowanie się pokrzywdzonego.

Wymierzając karę sąd bierze także pod uwagę pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą albo ugodę pomiędzy nimi osiągniętą w postępowaniu przed sądem lub prokuratorem.

Podstawy stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia uregulowane są w art. 77 § 1 k.k., który stanowi, że skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

Zgodnie z art. 78 § 1 k.k. skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary.

Wskazana przesłanka ulega modyfikacji w odniesieniu do sprawców określonych w art. 64–65 k.k. W wypadku recydywistów specjalnych zwykłych (art. 64 § 1) warunkowe przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 2/3 kary. W wypadku multirecydywistów oraz sprawców określonych w art. 65 k.k. przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 3/4 kary.

Art. 78 § 3 k.k. wyszczególnia skazanych na karę 25 lat pozbawienia wolności i karę dożywotniego pozbawienia wolności uznając, że grupa tych sprawców – ze względu na uprzednie ich skazanie na te najbardziej dolegliwe kary – nie zasługuje na przyznanie przywileju szybkiego powrotu do społeczeństwa.

Wobec skazanego na karę 25 lat pozbawienia wolności możliwość warunkowego zwolnienia aktualizuje się po odbyciu 15 lat kary, zaś wobec skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności po odbyciu 25 lat kary.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1135 ze zm.) w art. 439 § 1 reguluje tzw. bezwzględne przyczyny odwoławcze. Stwierdzenie zaistnienia jednej z nich powoduje, że sąd odwoławczy „niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia” uchyla zaskarżone orzeczenie jeżeli:

- 1) w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona lub niezdolna do orzekania bądź podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40;
- 2) sąd był nienależycie obsadzony lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie;

- 3) sąd powszechny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu szczególnego albo sąd szczególny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego;
- 4) sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu;
- 5) orzeczono karę, środek karny, środek kompensacyjny lub środek zabezpieczający nieznanie ustawie;
- 6) zapadło z naruszeniem zasady większości głosów lub nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu;
- 7) zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia, uniemożliwiająca jego wykonanie;
- 8) zostało wydane pomimo to, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone;
- 9) zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, określonych w art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8-11;
- 10) oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy;
- 11) sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.) w art. 159 § 1 stanowi, że warunkowo zwolnionego sąd penitencjarny może w okresie próby oddać pod dozór kuratora sądowego, osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym, oraz nałożyć na niego obowiązki określone w art. 72 § 1 k.k., a jeżeli szkoda wyrządzona przestępstwem, za które skazany odbywa karę, nie została naprawiona, orzec obowiązek określony w art. 72 § 2 k.k. Wobec skazanego za przestępstwo określone w art. 197-203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego, sprawcy określonego w art. 64 k.k., a także wobec skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności oddanie pod dozór jest obowiązkowe.

Warunkowo zwolniony, który został zobowiązany do wykonywania obowiązków związanych z okresem próby i nie został oddany pod dozór, jest obowiązany do:

- 1) bezzwłocznego, a najpóźniej w ciągu 7 dni od zwolnienia z zakładu karnego, zgłoszenia się do sądowego kuratora zawodowego sądu rejonowego, w którego okręgu

będzie miał miejsce stałego pobytu,

2) zgłaszania się do sądowego kuratora zawodowego w określonych przez niego terminach i udzielania wyjaśnień co do przebiegu okresu próby,

3) niezminiania bez zgody sądu miejsca stałego pobytu,

4) wykonywania nałożonych na niego obowiązków

- o czym sąd poucza warunkowo zwolnionego.

INFORMACJE DODATKOWE:

Należy podkreślić, że zasadą jest odbycie przez skazanego kary w całości, a warunkowe przedterminowe zwolnienie ma charakter dopuszczalnego wyjątku, którego zastosowanie jednak winno być w konkretnym wypadku uzasadnione.¹ Istnieją również odmienne zdania zgodnie z którymi uważa się, że warunkowe zwolnienie jest raczej instrumentem racjonalizacji polityki karnej, który pozwala na uniknięcie wykonywania kary pozbawienia wolności w przypadkach, kiedy nie jest to bezwzględnie konieczne.² Nie odmawiając słuszności temu stwierdzeniu, należy zastrzec, iż nie podważa ono stanowiska, że wykonanie kary w całości jest zasadą. Należy podkreślić, że warunkowe przedterminowe zwolnienie ma zawsze charakter fakultatywny i w żadnym wypadku udzielenie go nie jest obowiązkiem sądu.³

Słuszność tezy, która stanowi o przedterminowym zwolnieniu tylko w ramach wyjątku potwierdza również orzecznictwo. Zgodnie bowiem z postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 marca 2017 r. w sprawie o sygn. akt II AKZw 225/17 „w zasadzie każda kara powinna być wykonywana w całości, bo wymierzono ją jako niezbędną dla odpowiedniego wpływu na postawę skazanego. Jeśli jednak działania penitencjarne zakończyły się sukcesem przed upływem okresu kary, a jej część pozostała jeszcze do odbycia miałyby służyć jedynie utrwalaniu już ukształtowanych, właściwych postaw skazanego, to brak jest powodów aby takiego skazanego w dalszym ciągu izolować od społeczeństwa. Zbyt długie pozostawanie osoby praktycznie zresocjalizowanej w więzieniu, wśród innych osadzonych, może prowadzić do zaprzepaszczenia rezultatów tego procesu. Odmówienie przedterminowego zwolnienia skazanemu, który na to zasługuje, szkodzi działalności penitencjarnej. Może wskazywać, że nawet zasadnicze zmiany postaw skazanych, wzorowe postępowanie w zakładzie karnym, angażowanie się

¹ postanowienie SA w Krakowie z 27.06.2000 r., II AKZ 214/00, KZS 2000/7–8, poz. 54; por. Postulski [w:] Hołda, Postulski, *Kodeks*, s. 531.

² Lachowski [w:] Królikowski, Zawłocki, *Ogólna*, s. 848.

³ por. Postulski [w:] Hołda, Postulski, *Kodeks*, s. 527.

w inicjatywy penitencjarne i podobne zachowania nie znajdują uznania sądów, więc są bezcelowe, niepotrzebne”.

Sąd podejmując decyzję o warunkowym przedterminowym zwolnieniu z odbycia reszty kary, ustalając prognozę kryminologiczno-społeczną musi mieć na uwadze wskazane w art. 77 § 1 k.k. właściwości i warunki osobiste skazanego. Przez właściwości osobiste należy rozumieć cechy charakteru sprawcy, zdolność do samokrytyki, stosunek do innych ludzi i do powszechnie uznanych wartości społecznych. Przez warunki osobiste należy rozumieć też warunki środowiskowe, w których żyje sprawca, warunki rodzinne, warunki w miejscu pracy, warunki mieszkaniowe z uwzględnieniem ewentualnych tendencji do wywoływania konfliktów w rodzinie lub w środowisku⁴.

Zwrócić należy również uwagę na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2017 r. w sprawie o sygn. akt I KZP 2/17, przywołaną przez autora petycji, w której stwierdzono, że podstawę orzekania o warunkowym przedterminowym zwolnieniu z odbycia reszty kary pozbawienia wolności stanowią kryteria określone w art. 77 § 1 k.k., nie są natomiast przesłankami rozstrzygnięcia w tym przedmiocie dyrektywy wymiaru kary określone w art. 53 k.k., art. 54 § 1 k.k. oraz w art. 55 k.k. (art. 56 k.k.).

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

⁴ Komentarz do art. 66 Kodeksu karnego pod redakcją A. Zolla - Zakamycze 2004 r., a także odpowiednio art. 214 § 1 kpk w zw. z art. 1 § 2 kkw).